

نگاهی به کتاب جامع امنیت انرژی

امنیت؛ از عرضه تا حکمرانی خوب

کتاب جامع امنیت انرژی
ترجمه دکتر مریم پاشنگ

عنوان: کتاب جامع امنیت انرژی
موضوع: امنیت انرژی
گردآوری و ترجمه: دکتر مریم پاشنگ
مشخصات ظاهری: ۷۸۰ صفحه
چاپ: اول، ۱۳۹۵
ناشر: فرهنگ گشت نوین
قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

حال توسعه نیست، چالش انرژی پایدار و گذار به اقتصاد کم کربن و تمرکززدایی از سیستم‌های انرژی پرسش‌هایی را در مورد اولویت‌ها و قابلیت اتکا به این خدمات مطرح می‌کند، اینکه آیا خدمات انرژی کالای عمومی است؟ در بازارهای غیرمتمرکز جایی که مصرف‌کنندگان تولیدکننده هستند، چه کسی عرضه را تامین می‌کند؟ این بخش مقالاتی را ارائه دهد که به انرژی از منظر امنیت انسانی نگاه می‌کند و به پیچیدگی‌های سیاسی و اخلاقی تغییر جهت از ملاحظات امنیتی از سطح دولت به امنیت فرد می‌پردازد.

در مجموع محققان در این کتاب ابعاد کار امنیتی بزرگ‌تری را به عنوان چارچوبی برای بررسی مشکلات و پیچیدگی‌های موجود در مناظره امنیت انرژی معاصر مدنظر قرار داده‌اند. این کتاب نشان می‌دهد که «امنیت انرژی» فراتر از «امنیت عرضه» است و نمی‌توان به راحتی آن را از نگرانی‌های گسترده‌تر سیاستگذاری مجزا کرد.

گسترده‌تر کردن دستور کار امنیتی، به عمیق کردن آن نیز بستگی دارد و می‌تواند بر منطق‌ها و عملکردهای امنیتی تأثیر بگذارد. گسترده‌تر کردن مناظره امنیت انرژی در مسیر خطوط امنیت عرضه و امنیت تقاضا و ابعاد زیست‌محیطی و انسانی اهمیت چارچوب‌بندی انرژی به عنوان یک موضوع اقتصادی در مناظره سیاسی کنونی را نشان می‌دهد.

حساب می‌آید، در حال تغییر است، زیرا نه تنها تهدیدهای جدیدی در رابطه با امنیت انرژی مطرح شده (که همراه با بازیگران و اقدامات امنیتی جدید است) بلکه امنیت عرضه به امنیت خدمات انرژی تغییر شکل داده است.

بخش چهارم، در مورد «امنیت تقاضا» است؛ موضوعی که در مورد کشورهای تولیدکننده مطرح می‌شود و به نوسان‌های قیمتی و سرمایه‌گذاری مربوط است. در این بخش استدلال می‌شود که دستور کار امنیت انرژی نه تنها در مورد فهرست تهدیدهای بالقوه بلکه شامل معیارها و دینامیک‌های متفاوت است. دغدغه‌ها در مورد امنیت تقاضا کمتر به منطق تضاد در امنیت می‌پردازد و تغییر جهت از منطق حاصل جمع صفر به معنای «امنیت من امنیت تو است» به سوی رویکرد هم‌کاری به معنای «امنیت یکی به امنیت دیگری بستگی دارد» است؛ بنابراین این رویکرد شرایط و اقدامات امنیتی متفاوت است.

بخش پنجم، به ابعاد «امنیت زیست محیطی» مناظره امنیت انرژی می‌پردازد. تقاضای رو به رشد انرژی و وابستگی به سوخت‌های فسیلی سیستم انرژی موجود را بی‌ثبات می‌کند. آگاهی در مورد گرم شدن کره زمین و مشکلاتی که به واسطه آن ایجاد می‌شود، سیاست‌های انرژی را به چالش می‌کشد. با وجود این امنیت محیط زیست و امنیت انرژی که به شدت به یکدیگر وابسته‌اند و اغلب انجام اقدام‌های مشترک هم از بعد زیست محیطی و هم از بعد انرژی را فراموش خواند، می‌تواند اغلب در تضاد باشد.

بخش ششم، در مورد امنیت انسانی و تغییر تمرکز از امنیت دولت به امنیت افراد و حمایت از حقوق اساسی بشر است. در این بخش، برداشت گسترده‌تر با حاصل جمع غیر صفر از امنیت صورت می‌گیرد که شامل ابعاد مختلفی مثل امنیت درآمد، امنیت غذا، امنیت بهداشت، امنیت محیط زیست، امنیت اجتماعی هویت و امنیت آزادی‌های سیاسی است. اطمینان به خدمات انرژی برای امنیت بشر حیاتی است. نزدیک به ۲ میلیارد نفر، حدود یک سوم جمعیت جهان، شب‌های خود را با شمع، چراغ‌های نفتی یا آتش می‌گذرانند و این موضوع را یادآور می‌شوند که مدرنیته کردن انرژی می‌تواند نابرابری‌های اجتماعی را از بین ببرد. البته اطمینان دسترسی خدمات انرژی، تنها مشکل اقتصادهای در

از اقتصاد منابع محور به اقتصاد دانش محور، موضوع مهم دیگری است که طی سال‌های اخیر دینامیک بازارهای نفت را تغییر داده است. نمونه آن توسعه انرژی‌های فسیلی غیر متعارف و افزایش سرمایه‌گذاری بر انرژی‌های جایگزین است.

کتاب جامع امنیت انرژی مجموعه‌ای از مقالات اندیشمندان به نام در حوزه امنیت انرژی است که در سال ۲۰۱۳ از سوی «هاگ دایر و ماریا جولیا تره‌میتا» گردآوری و ویراستاری شده و مریم پاشنگ آن را ترجمه کرده است. این کتاب در زمره معدود کتاب‌های حوزه امنیت انرژی است که در آن به ابعاد مختلف انرژی اشاره شده است. این کتاب شامل ۷ بخش و ۲۴ فصل است. بخش اول شامل دو فصل و یک مقدمه است. گردآورندگان در فصل مقدمه به اهداف و موضوعات کتاب پرداخته و سعی کردند موضوع امنیت انرژی را در قالب تئوری‌های روابط بین‌الملل تبیین کنند. از آنجا که کتاب در سال ۲۰۱۳ منتشر شده است به تحولات دو سال گذشته در بازارهای نفت اشاره‌های نشده؛ از این رو مترجم یک فصل در مورد این تحولات و تأثیراتی که بر آینده بازارهای نفت و معادلات امنیت انرژی خواهد داشت، تألیف کرده است.

بخش دوم در مورد موضوع امنیت انرژی است. این بخش شامل چهار فصل است. استیوود به الزامات و ایده‌آل‌های امنیت انرژی در چارچوب لیبرال دموکراسی پرداخته است. وود بر این باور است که امنیت انرژی با چالش‌های متعددی مواجه است و باید با توجه به اصول دموکراتیک مثل آزادی‌های فردی و حقوق بشر، وابستگی پیچیده متقابل، پتانسیل منازعه و تنش‌های ژئوپولیتیک تامین شود ولی این گونه نیست و الزامات تامین امنیت انرژی از بعد اقتصادی کیفیت و انسجام لیبرال دموکراسی را در ابعاد داخلی و خارجی مشخص می‌کند. فصل بعدی به چالش‌های تامین امنیت انرژی در اتحادیه اروپا پرداخته و موانع سیاسی اقتصادی و فنی پیش روی امنیت انرژی اتحادیه اروپا را بررسی کرده است.

بخش سوم به امنیت عرضه می‌پردازد. همان‌طور که اشاره شد، تا سال‌های اخیر امنیت عرضه مترادف با امنیت انرژی در نظر گرفته می‌شد و چندسالی است که به ابعاد دیگر امنیت انرژی نیز پرداخته می‌شود. بخش بزرگی از دغدغه‌ها در مورد امنیت عرضه معطوف به درک رالیستی از امنیت و نقش دولت در تامین آن است، ولی آنچه به عنوان امنیت عرضه به

بازارهای انرژی در حال گذار هستند و در این بین امنیت انرژی ابعاد دیگری پیدا کرده و دامنه آن گسترده‌تر شده است. امنیت انرژی در دهه ۱۹۷۰ در جریان تحریم نفتی اعراب علیه آمریکا و اسرائیل به صورت جدی وارد مباحث اقتصاد سیاسی، اقتصاد سیاسی بین‌الملل و روابط بین‌الملل شد، اما تمرکز آن بیشتر بر امنیت عرضه انرژی برای مصرف‌کنندگان معطوف شده بود.

در بخش عمده ادبیات امنیت انرژی صرفاً به امنیت عرضه و فاکتورهای مؤثر در تامین تقاضای واردکنندگان نفت پرداخته شده و توجه چندانی به امنیت تقاضا برای تولیدکنندگان نشده است و این در حالی است که امنیت عرضه و امنیت تقاضای انرژی بر اساس معادلات چرخه‌ای بین عوامل بنیادین و غیر بنیادین بازارهای نفت دوروی یک سکه هستند و هر گونه نامانی در یک روی سکه به روی دیگر آن نیز سرایت خواهد کرد. به غیر از دو بعد عرضه و تقاضا، در سال‌های اخیر دغدغه‌های زیست محیطی و نگرانی ناشی از تأثیرات سواستفاده از انرژی‌های فسیلی بر محیط زیست و آب و هوا افزایش یافته و دنیا به سمت ایجاد آجمعی بین‌المللی برای مقابله با افزایش انتشار گازهای گلخانه‌ای و محافظت از محیط زیست حرکت می‌کند.

با آنکه محیط زیست رکن اصلی توسعه پایدار به شمار می‌رود اما تنها در دهه اخیر مباحث زیست محیطی به عنوان عاملی تأثیرگذار بر امنیت انرژی مورد توجه اندیشمندان این حوزه قرار گرفته و به اهمیت آن به اندازه امنیت عرضه توجه نشده است. بعد دیگری که چند سالی است از آن به عنوان عامل مهم امنیت انرژی یاد می‌شود، امنیت انسانی و حکمرانی خوب است. با آنکه قدمت جنبش‌های نفتی و انجام عملیات خرابکارانه علیه تاسیسات و کارکنان نفتی در مناطق محروم تولید نفت به اندازه عمر صنعت نفت در این کشورهاست و هر ساله خسارات مالی و تلفات جانی زیادی در این زمینه صورت می‌گیرد، اما هنوز هم امنیت انسانی حکمرانی خوب به عنوان فاکتوری تأثیرگذار در امنیت انرژی مورد توجه قرار نگرفته است. از سوی دیگر موضوع فقر انرژی به عنوان یک مانع اصلی فراروی توسعه در مناطق محروم جهان نیز به تدریج وارد ادبیات توسعه پایدار و امنیت انرژی می‌شود. تأثیر توسعه فناوری در سایه گذار